

Énekes-zenés képességfejlesztő játékok alsó tagozatos gyermekeknek

Dévai Adrienn és Szesztay Zsuzsa

2023. április 1.

Ritmikai
képesség-
fejlesztő
játékok

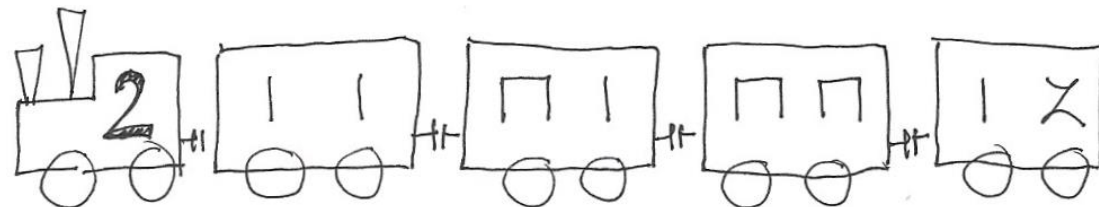
Sokszor,
sokféleképpen!

1. Ritmusvonat

A táblán egy vonat, mindegyik vagonban 2/4-es ütemnek megfelelő ritmusok. Felállva kezdi az osztály a gyakorlatot. Először tapsolja mindenki közösen, hangosan mondják ritmusnévvel (kétszer) miközben szól a jól hallható mérő, majd mindegyik újbóli eltapsolás ELŐTT letöröl a pedagógus egy ütemnyi ritmust. A gyerekeknek a ritmussort úgy kell eltapsolniuk, hogy mindig eggyel több ütemet (majd a végén az egész sort) kívülről tapsolják.

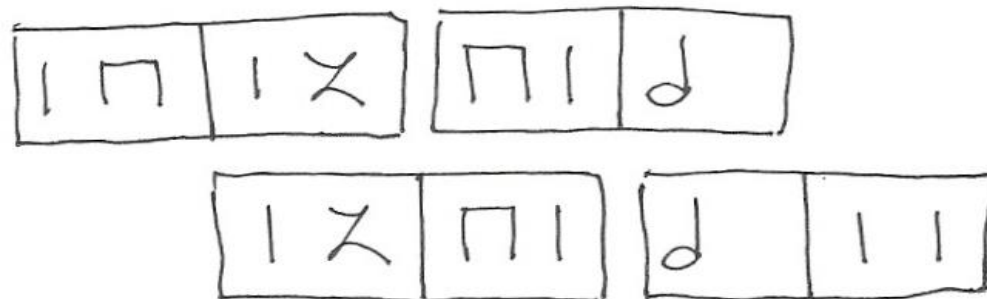
Ha valaki elrontja, leül.

Utolsó mozzanatként, a memorizált ritmussor leírható a füzetbe is.

2. Ritmusdominó

A feladat a dominóelv alapján működik. Kis, 2/4-es, két ütem terjedelmű kártyákat gyártunk, amelyeket a dominóelv alapján össze lehet illeszteni. Ha kész a sor, tapsoljuk végig, egyenletes mérő hangoztatása mellett.

3. Ritmuslabda

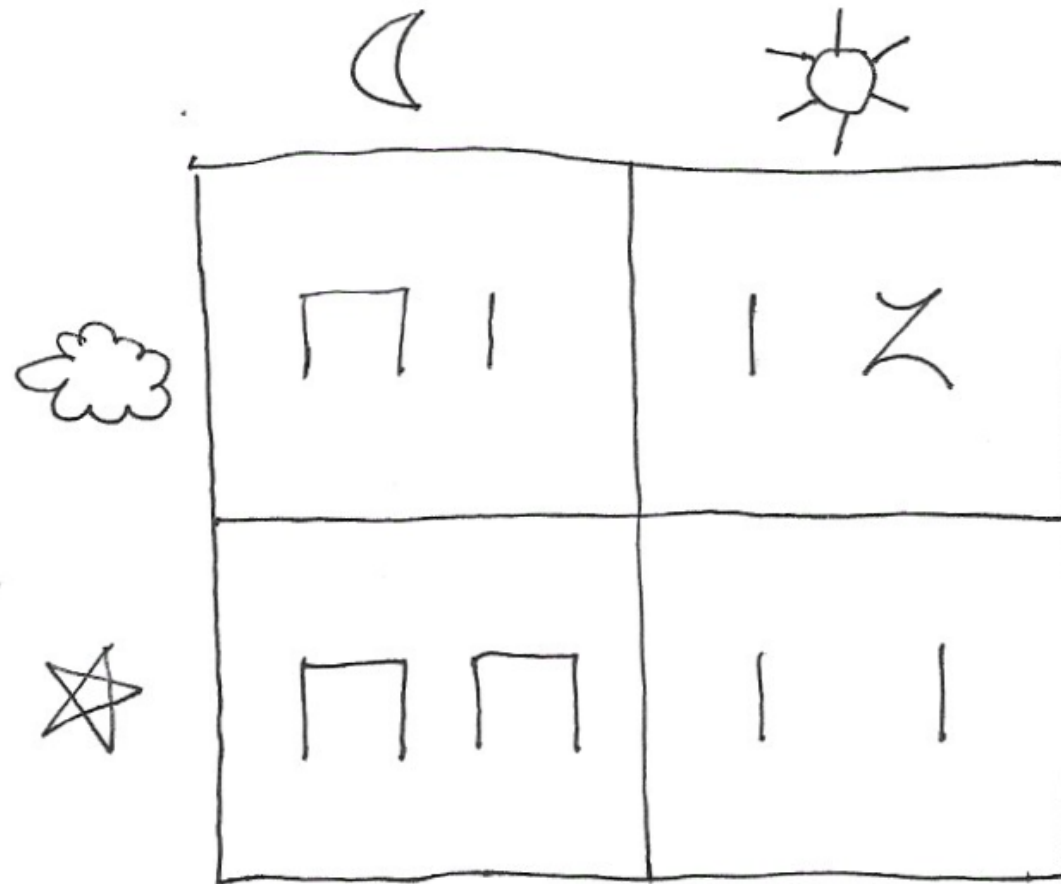
Egy nagyobb gumilabdára, két, 2/4-es ütembe rendezett ritmussorokat ragasztunk, papírcsíkokon, tetszőleges mennyiségben. (Kezdetben egyszerűbb ritmusokat használjunk, később lehet mindig aköré a ritmus köré rendezni a papírcsíkokon szereplő ritmusokat, amelyiket gyakoroltatni szeretnénk, vagy épp újonnan tanultunk.)

Körben ülve érdemes játszani, de a frontális oktatásban megszokott teremrendezés is megfelelő (bár úgy a hátsó sorokat nehezebb bekapcsolni a játékba).

Pedagógus elolvas egy, a labdára írt ritmussort (négy mérőütésnyi – amit a lábával hangosan érzékeltet), majd odadobja az egyik tanulónak a labdát, mialatt a többi gyerek hangosan (pedagógusi mérőre), tapssal hangoztatja a pedagógus által felolvasott ritmussort.

A gyerek, aki a labdát kapta, ugyanígy jár el: felolvassa mérőütéshez igazodva a ritmussort, s mialatt a labdát visszadobja a pedagógusnak, a többiek hangosan tapsolják és mondják az imént elhangzott ritmussort. (Körben ülve azért is jobb játszani, mert úgy a gyerekek egymásnak is könnyedén tudják passzolni a ritmuslabdát.)

4. Bűvös négyzet

5. Testhangszer-játék

Tapsolunk 1 vagy 2 ütemes ritmust, testünket hangszerként használva. A gyerekeknek pont azt a ritmust kell visszhangozniuk, pont azon a testrészen megszólaltatva, ahol mi tettük. (pl. comb, has, felkar, alkar belső része, fejtető stb.) Csukott szemmel, valamint a hangerő figyelembevételével is lehet játszani.

6. Vedd át az osztinátót!

A pedagógus folyamatosan tapsolja ugyanazt a ritmussort, aminek a tapsolásába bekapcsolódik az osztály is. Kezdetben két, 2/4-es ütembe rendezzük a ritmusokat, egyszerűbb ritmusértékeket használjunk. (pl.: tá tá titi tá) Ha egyenletes és mindenki a pedagógussal egyszerre tapsol, a pedagógus vált (tempón belül) egy új ritmussorra, az osztály pedig próbálja átvenni. Ezt a folyamatot ismételjük többször egymás után, mindig új, kétszer 2/4-es ritmussort hangoztatva.

Nehezítés: ha nem csak a ritmussoron változtatunk, hanem testhangszert is váltunk.

Nehezítés 2: csukott szemmel csinálja végig az osztály a játékot.

7. Ritmushunyó

A táblán szerepel négy, hat ritmussor (kettő vagy négy ütem, de mindenképpen azonos terjedelmű ritmussorok – lehet a ritmusokat 2/4-es, vagy 3/4-es ütembe rendezni; kezdetben egyszerűbb ritmusokat használjunk, később beilleszthetünk pontozott ritmusképleteket, szinkópát stb. is.).

Először az egész osztály eltapsolja ritmusnévvel sorban mindegyiket, majd kiválasztják a hunyót. A hunyó kimegy, vagy lehatja a fejét, hogy ne lássa, mi történik az osztályban, a többiek pedig közösen kiválasztják az egyik ritmussort. Ritmusnév nélkül hangoztatják a megbeszélt feladatot a hunyónak (pedagógus hangos mérő mellett egyszerre indítja az osztályt), neki pedig ki kell választania a ritmussorok közül a megfelelőt.

Változat: a pedagógus hangoztatja a kiválasztott ritmusmotívumot, minden gyermek feladata, hogy felismerje.

□ Z	♩
-----	---

--	--

♩.	□ □
----	-----

Z	♩
---	---

□ Z	Z
-----	---

	♩.
--	----

8. Ritmusházikó

A ház tetején jelöljük az ütemmutatót, s minden szobája egy ütem.

A szobákba ritmuslakókat költöztetünk, majd, ha az egész házikó „megtelt”, a gyerekek hangoztatják a teljes ritmussort hangosan, ritmusnévvel. (Lehet a táblánál közösen dolgozni, illetve mindenki saját házikóját töltögeti a füzetében. Ilyenkor a hangos hangoztatás egyéni feladat!)
Ügyeljünk a pontos ritmusírásra, a „helyi értékek” betartására!

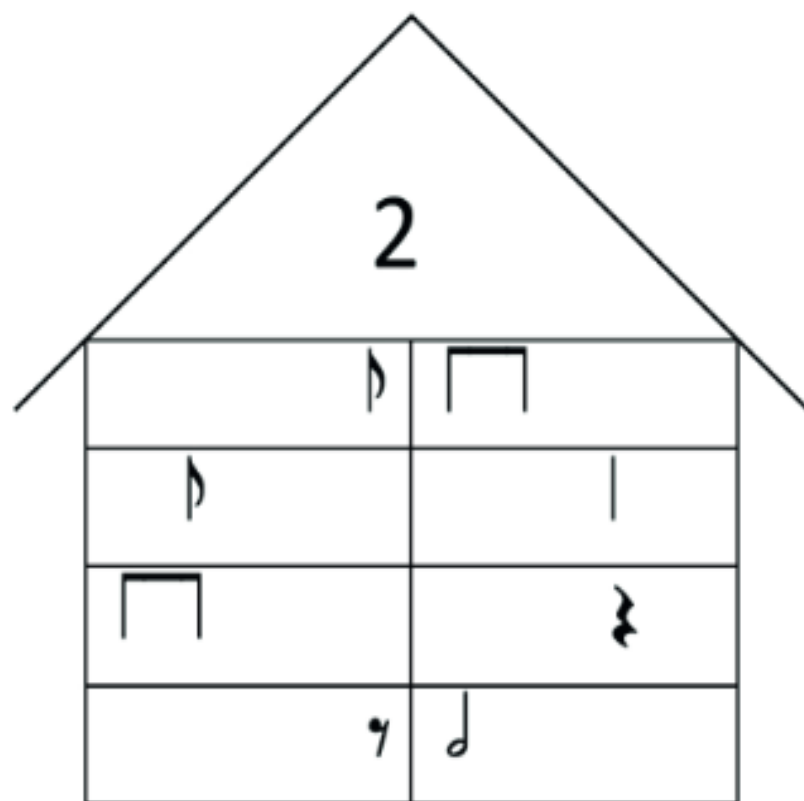
Kezdetben a ritmuskészlet legyen tá, titi, (negyed) szünet.

Később, magasabb osztályokban bekapcsolódhatnak a ritmusképletek, a szü és a magányos nyolcad is.

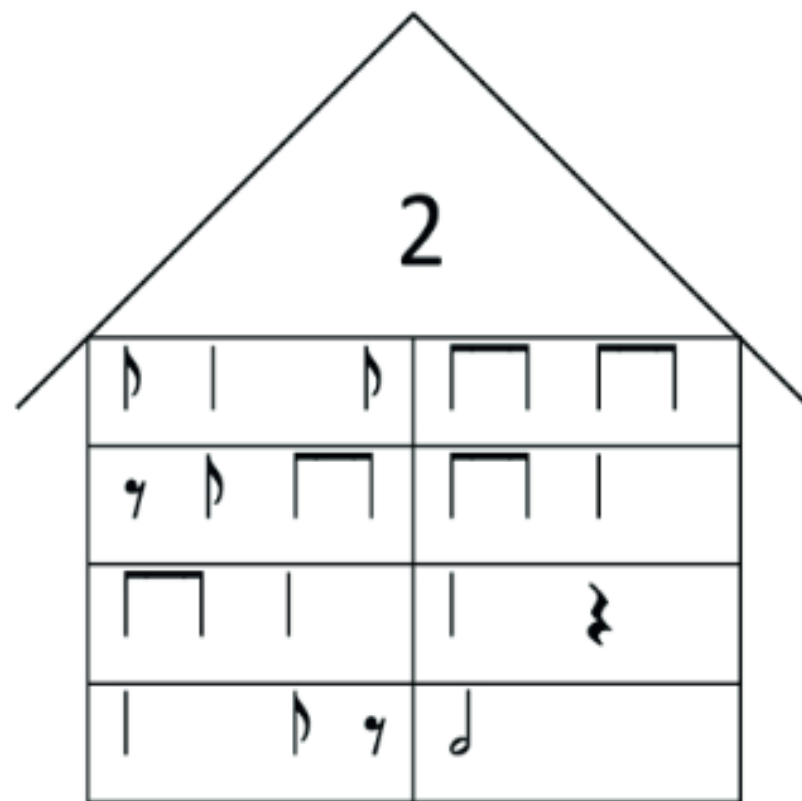
Változatok:

- improvizációs gyakorlatként: minden sort (emeletet) egy gyerek hangos tapssal improvizál, közben mondja ritmusnévvel a ritmusértékeket.
- nem teljes szobát (=ütemet) töltenek ki, hanem csak kiegészítik azokat, a megadott ritmusértékeknek megfelelően (ld. kép - a képen téves a 2-es ütem jelölés, ilyen bonyolult ritmusok esetében minimum 3. osztályban vagyunk, ebből kifolyólag 2/4-et kellene használni ☺)

Pl. a táblán:

Egy lehetséges megoldás:

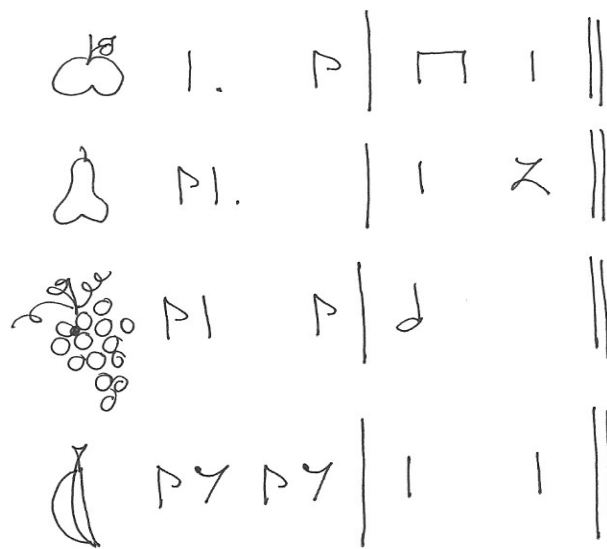

9. Fel is út, le is út!

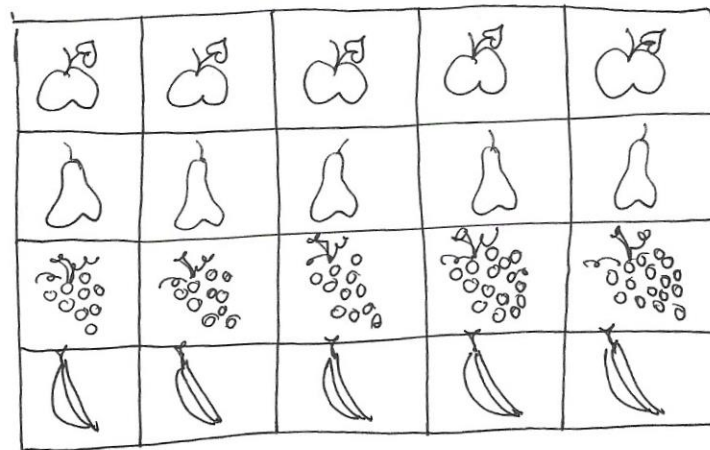
A gyerekek ritmuskártyákat kapnak a kezükbe (pl. 2/4-es, két ütemes ritmusokkal, de lehet $\frac{3}{4}$ -es, esetleg 4/4-es, két ütemes ritmusokkal is játszani), azt oda-vissza, majd a kártyát fejjel lefelé fordítva, tükörben és rákban is eltapsolják.

10. Gyümölcslottó

Táblán:

Gyereknél:

11. Ritmusbingó

A gyerekek egy 2x2-es, vagy 3x3-as táblába 2/4-nek megfelelő ritmusértékeket költöztetnek, önállóan, ügyelve arra, hogy különböző legyen az összes kis négyzetben (=ütemben). A tanító 4 ütemet tapsol (egyszerre csak egyet),

amit a gyerekeknek vissza kell tapsolniuk, a ritmusneveket hangoztatva.

Akinek egyezett és szerepel az elhangzott ütemek közül valamelyik (akár több is), azt áthúzza.

A játékban az nyer, akinek először gyűlik össze vízszintesen, függőlegesen vagy átlósan egy teljes, kihúzott sor.

12. Vonuló tá-k és titi-k (Sáry)

Gyerekek körben ülnek/állnak, először minden gyerek egy tá-t tapsol, ami egyenletes – pedagógus által adott – mérő mellett halad sorban a körön.

Nehezebb feladat: egyenletes titi-ket tapsol mindenki. Figyeljünk, hogy a második ti pontos tempóban kövesse az első ti-t, ne kapják össze a gyerekek!

Még nehezebb feladat: Tá-k vonulnak körbe, ha valaki titi-t tapsol, akkor a tá-k iránya megfordul.

Nagyon kell figyelni! A ritmusképesség fejlesztésén túl, nagyon jó figyelemfejlesztő játék, s egyben jó szórakozás is!

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dallami
képesség-
fejlesztő játékok

Játékosan és
változatosan
énekeljünk!

1. Dalmontázs:

„Összeragasztott sorok”

Különböző dalok motívumait vagy sorait „összeragasztjuk”.

Így egy új „dal” keletkezik, ami általában humoros szöveggel társul.

Lehet két dalt felhasználni, de úgy még izgalmasabb, ha három, esetleg négy különböző dalrészletet használunk fel.

2. Dallamkígyó

Négy hangból álló dallamot éneklünk, a következő gyermek az utolsó két hanggal folytatja és hozzátesz két új hangot és így tovább. A hangkészletet előre adjuk meg és a hangmagasságot is ehhez igazítsuk. Ez a játékos feladat a zenei memóriát és az improvizáló képességet is fejleszti.

pl. s-l-s-m // s-m-r-m // r-m-d-s // d-s- r-d // r-d

3. Ütem- cserélgetős

2 ütemnyi, 2/4-es ütemmutatójú dallamot felírunk a táblára, szolmizálva elénekeljük.

s | s m // ss m r m // d r mm s // m r mr d //

Majd utána az ütemeket más sorrendbe tesszük, és úgy énekeljük el.

1. variáns: 2. ütem, 4. ütem, 1. ütem, 3. ütem

ss m r m // m r mr d // s | s m // d r mm s //

2. variáns: 3. ütem, 2. ütem, 4. ütem, 1. ütem

d r mm s // ss m r m // m r mr d // s | s m //

4. Dallamlabda

A gyerekek tudásának megfelelő, betűkottával jelzett dallammotívumokat ragasztunk fel egy labdára. Akihez kerül a labda azonnal szolmizálva elénekli a látott dallamot, majd az osztály visszhangozza. Közben máshoz kerül a labda, aki folytatja a játékot, azaz egy másik dallammotívumot szolmizál el. Nehezítve lehet „rákfordításban” is énekelni. Ezt a játékot **ritmuslabda** néven is lehet játszani, lsd.: ritmikai képességfejlesztő játékok.

5. Számok és hangok: Kínai számkotta

Minden szám egy szolmizációs hangnak a megfelelője. Leginkább pentachord hangkészletű dalokkal ajánlott játszani.

dó-pentachord: 1=dó, 2=ré, 3=mi, 4=fá, 5=szó

lá-pentachord: 1=alsó lá, 2=alsó ti, 3= dó, 4= ré, 5= mi

A kottakép előkészítésénél ügyeljünk arra, hogy a számok a dal ritmusának megfelelően kövessék egymást .

Láttál-e már valaha (dó-pentachord):

12 34 // 32 3 //

12 34 // 5 5 //

53 54 // 32 3 //

12 32 // 1 1 //

Hej, tulipán (lá-pentachord):

55 55 // 45 3 //

55 55 // 45 3 //

43 32 // 23 1 //

43 32 // 23 1 //

Nehezíthetjük a játékot, hogy hasonló hangsorú dalokat a gyerekek önállóan is átírhatnak kínai számkottára ☺

6. Dallami bűvös négyzet

A ritmussal játszott bűvös négyzet mintájára alkotunk dallami bűvös négyzetet.

Annyi a különbség, hogy ritmusok helyett két-két dallamhangot írunk be a négyzetekbe.

A hangkészletet variálhatjuk az osztály aktuális tudásszintjéhez. Könnyűnek tűnik a feladat, de legyünk résen, mert kialakulhatnak nehezebb hangközugrások is, pl. tiszta kvart (t_4).

7. Dallam kijárása

Ez a játék ritmikai és mozgásos feladat is egyben. Jól ismert dalt úgy éneklünk, hogy lábunkkal „kijárjuk”, azaz a megfelelő ritmusokra lépünk. Úgy tehetjük izgalmassá a játékot, ha a tempót lassabbra-gyorsabbra változtatjuk, illetve nehezebb ritmusú dalokat is kijárunk, pl. szinkópa, éles- és nyújtott ritmusképletek.

8. Mutatsd magadon a dallamot!

Ez egy jól bevált gyakorlaton alapuló játék. A hangmagasságot különböző testrészünkön mutatjuk, magasabb hangoktól a mélyebbek felé. Játshatjuk úgy, hogy ismert dalt mutatunk el és énekeljük. Ügyesebb gyerekek pedig választhatnak egy dalt, ezt elmutatják magukon és az osztálynak ki kell találnia, melyik dalra gondolt. Először lehet szolmizálva énekelni, utána pedig szöveggel.

9. Hangszeren is hallják!

Ha lehetőségünk van rá, hangszeren is mutassunk be dalokat, zenei szemelvényeket. Ezzel a módszerrel már a zenehallgatás élményét teremthetjük meg. Bátran használjuk a furulyát, a xilofont. Ha van az osztályteremben pianínó és tudunk játszani rajta, akkor éljünk a nagyszerű lehetőséggel. A vonós-, és fúvós hangszerekkel is elvarázsolhatjuk a gyerekeket 😊

Köszönöm a figyelmet !

Élvezetes, dallamos ének-zene órákat kívánok mindenkinek!

Többszólamú érzék fejlesztése

1. Mondóka + mérőre járás + ritmustaps

31

Fű, fű, fű, Szép zöld fű, E-redj ki, te zöld - fű - lű.

Kiolvasó.

2. Ritmuskánon

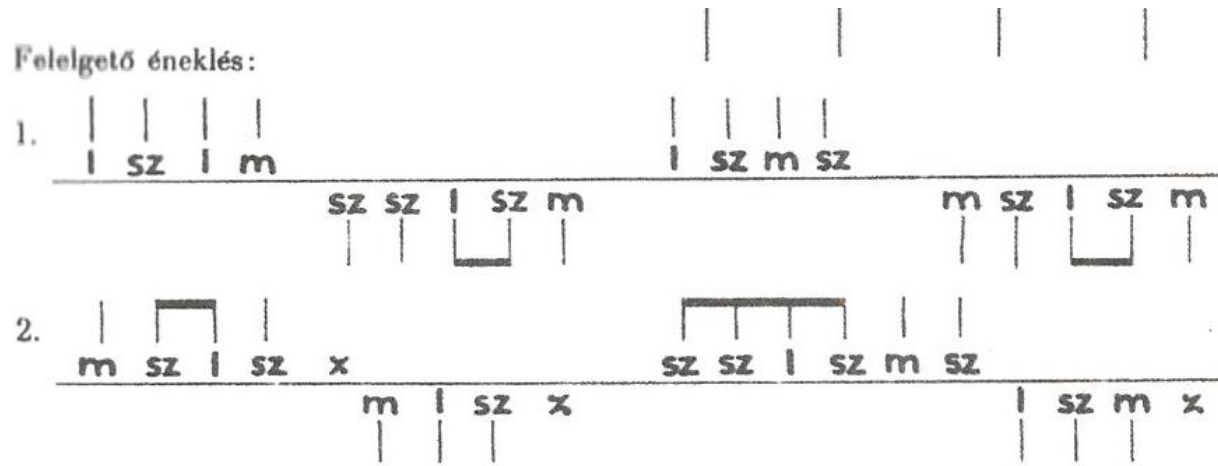
- A táblára írjunk fel egy (pl.: 2/4-es, négy ütemnyi) ritmussort, alatta, egy ütem eltolással ugyanazt. Gyerekeket két csoportra osztjuk, kánonban tapsolnak, hozzá hangosan mondják a ritmusneveket.
- Táblára egy ritmussort helyezünk, a kánon szólam is arról olvassa a ritmusokat. (nehezebb)
- Hallás után: a pedagógus tapsol (jobbra – első ütem, balra – második ütem), gyerekek kánonban követik a játékát. (legnehezebb)

3. s-m párbaj

Két gyerek, vagy pedagógus – gyerek szemben áll egymással, s és mi hangokon énekelnek, egymás kézjeléről. Egyenletes mérő löktetésének megfelelően kell a hangokat váltani.

4. Kérdés- felelet játék

- Hol jártál, báránykám?
- Kodály: Felelg

7

3. Titkos feladat 😊

- lalázva
- szöveggel

4. Quodlibet:

- Tik csak eszek – Elvesztettem zsebkendőmet
- Egyél, libám – Hej, vára, vára

Felhasznált irodalom

- Bánki Vera (2012): Készség-, képességfejlesztés. In: Réti Anna – Döbrössy János (szerk.): *Az ének-zene tantárgypedagógiája*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Kismartony Katalin, Döbrössy János (2018, szerk.): *Énekeljünk két szólamban! Biciniumgyűjtemény*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Bánki Vera – Kismartony Katalin (1999): *Zene-játék 1.* Kyrios Kiadó, Kecskemét.
- Kodály Zoltán – Ádám Jenő: *Énekes könyv 2. osztály*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Forrai Katalin (2016): *Ének az óvodában*. Móra könyvkiadó, Budapest.

Köszönjük megtisztelő figyelmüket!

Kreatív, játékos ének-zene órákat kívánunk!